Úřední věstník
Evropské unie

CS
Řada C

C/2026/868

27.2.2026

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru

Průmyslová družstva jakožto nástroj k dosažení inkluzivní a udržitelné konkurenceschopnosti

(stanovisko z vlastní iniciativy)

(C/2026/868)

Zpravodaj: **Giuseppe GUERINI (IT-III)**

Spoluzpravodaj: **Michal PINTÉR (SK-kat. 1)**

Poradci	Diana DOVGAN (pro zpravodaje skupiny III) Alexandra ŠARINOVÁ (pro spoluzpravodaje kat. 1)
Rozhodnutí plenárního shromáždění	23. 1. 2025
Právní základ	čl. 52 odst. 2 jednacího řádu
Odpovědná sekce	Poradní komise pro průmyslové změny (CCMI)
Přijato v sekci	12. 9. 2025
Přijato na plenárním zasedání	3. 12. 2025
Plenární zasedání č.	601
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	198/0/3

1. Závěry a doporučení

1.1 Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV) doporučuje, aby orgány a instituce EU, členské státy a regionální orgány začlenily vzdělávání v oblasti družstevního podnikání do hlavního proudu podnikatelské a odborné přípravy na středních i vysokých školách. To zahrnuje osvětové kampaně a semináře, které budou zaměřeny na finanční instituce a průmyslová sdružení a zajistí, že tyto instituce a sdružení uznají družstevní model. Celostátní a regionální orgány by měly podporovat družstva mezi začínajícími a mladými podnikateli. Pro družstva by měly být zařazeny zvláštní příležitosti v programu Erasmus+.

1.2 EHSV zdůrazňuje, že orgány a instituce EU a členské státy by měly uznat, že průmyslová družstva patří k hlavním hybným silám evropského hospodářství, a zavést cílené finanční pobídky (daňové úlevy, granty, nízkoúročené financování), aby průmyslová družstva povzbudily k úsilí o průmyslovou symbiózu a oběhovost. Městské a regionální orgány by měly poskytovat lokalizované daňové pobídky a dotace pro nově založená družstva, a podporovat tak hospodářský rozvoj na úrovni komunit.

1.3 EHSV podporuje celostátní a regionální investice do sdílených průmyslových parků a ekologických průmyslových zón, aby se usnadnila lokalizace družstev. Kromě toho by měly být podporovány kooperativní platformy pro sdílení znalostí, které umožní průmyslovým družstvům vyměňovat si odborné znalosti a rozšiřovat udržitelnou průmyslovou výrobu.

1.4 Součástí programů EU na podporu soudržnosti by měla být politická opatření specificky zaměřená na družstva, aby mohl být plně využit potenciál družstevních podniků. Členské státy a Evropská komise by měly do plánů regionálního rozvoje začlenit opatření specifická pro družstva a zajistit, aby byla průmyslová družstva uznána jako hnací síla místní udržitelnosti. Financování soudržnosti, plány investic do infrastruktury a celostátní strategie pro méně rozvinuté regiony by měly upřednostňovat iniciativy vedené družstvy s cílem zvýšit regionální odolnost.

1.5 S rostoucím významem umělé inteligence a strojového učení v průmyslu má zásadní a strategický význam přístup k datům, jejich ukládání a správa. Z tohoto důvodu budou družstva založená na datech stále důležitější při řízení průmyslových transformací. V této souvislosti EHSV vybízí Evropskou komisi a členské státy k podpoře organizací sdružujících podniky, včetně družstev, s cílem zahájit kolektivní iniciativy na podporu vzájemných organizací tohoto typu v oblasti správy a výměny dat.

1.6 V politikách EU by se mělo projevit, že družstevní model je považován za zvláštní přidanou hodnotu nad rámec konvenčních obchodních společností na základě toho, že upřednostňuje demokratickou správu, rovnoměrné rozdělení bohatství a silnou účast komunity. Uznat je třeba rovněž podíl tohoto modelu na posilování strategické autonomie EU a jeho přirozenou odolnost a adaptabilitu, jež se zvláště dobře hodí ke zvládání složitých společenských a ekonomických změn.

2. **Úvod a souvislosti**

2.1 OSN vyhlásila rok 2025 Mezinárodním rokem družstev (IYC2025) s tématem „Družstva vytvářejí lepší svět“. Tato volba vychází ze skutečnosti, že mezinárodní instituce stále více uznávají, že družstva hrají důležitou roli v mnoha odvětvích.

2.2 Družstva jsou mezi subjekty sociální a solidární ekonomiky nejstrukturovanější formou z podnikatelského hlediska a celosvětově nejrozšířenější z hlediska právních forem a zásad identity. Evropská unie a mnohé mezinárodní instituce uznaly rozhodující úlohu, kterou podniky sociální ekonomiky sehrávají.

2.3 Většina družstev jsou malé a střední podniky, ale mnoho z nich jsou také větší podniky působící v nejkonkurenčnějších odvětvích. Členové družstev představují nejméně 12 % světové populace. V družstvech pracuje 280 milionů lidí, pro něž jsou družstva hlavním zdrojem příjmů a obživy. V Evropě družstva tvoří 141 000 členů, pět milionů zaměstnanců a 250 000 podniků ([1]).

2.4 Evropská unie ve své průmyslové strategii uznala specifický ekosystém definovaný jako sociální a lokální ekonomika. Tímto stanoviskem z vlastní iniciativy však chceme zdůraznit, že na družstevním modelu bylo možné vystavět konkurenceschopné a úspěšné společnosti a že jejich úspěch je založen také na jejich schopnosti, pokud jde o inkluzi, na účasti pracovníků a na konstruktivní interakci s místními komunitami.

2.5 Průmyslová družstva hrají klíčovou úlohu při vytváření pracovních míst a zajišťování ekonomické odolnosti a podporují inkluzivní obchodní modely. Sladěním ekonomických zájmů s environmentální a sociální udržitelností si družstva zachovávají odolnost vůči globálním výzvám. Díky své schopnosti vyvažovat ziskovost, konkurenceschopnost a sociální odpovědnost mají zcela zásadní význam pro dlouhodobou hospodářskou strategii Evropy.

3. **Evropská konkurenceschopnost a družstva**

3.1 Různorodost podniků je uznána ve Smlouvě, specifické rysy družstevního modelu pak nedávno uznal Soudní dvůr (Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 8. září 2011 – Spojené věci C-78/08 až C-80/08) ([2]), jenž prohlašuje za oprávněné cílené politiky.

([1]) Cooperative Europe 2024 Annual Report.

([2]) Spojené věci C-78/08 až C-80/08: Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 8. září 2011 (žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce Corte suprema di cassazione — Itálie) — Ministero dell'Economia e delle Finanze, Agenzia delle Entrate v. Paint Graphos Soc. coop. arl (C-78/08), Adige Carni Soc. coop. arl, v likvidaci v. Agenzia delle Entrate, Ministero dell'Economia e delle Finanze (C-79/08), a Ministero delle Finanze v. Michele Franchetto (C-80/08) (Řízení o předběžné otázce — Přípustnost — Státní podpory — Daňové výhody poskytované družstvům — Kvalifikace jako státní podpora ve smyslu článku 87 ES — Slučitelnost se společným trhem — Podmínky) (Úř. věst. C 311, 22.10.2011, s. 6).

3.2 Družstevní obchodní model je plně v souladu s hodnotami Smlouvy o EU a cíli evropského Kompasu konkurenceschopnosti. Družstva jsou díky tomu, že usilují jak o ekonomické, tak o sociální cíle, nepostradatelnou součástí „sociálně tržního hospodářství“.

3.3 Forma družstevního podniku není mezi občany a podnikatelskou veřejností, v bankách ani ve veřejné správě příliš známá. V některých zemích se družstva potýkají s diskriminačními praktikami nebo mají negativní konotace a nejsou uznávána jako plnohodnotné podniky stejně jako tradiční společnosti, což ještě komplikuje jejich růst a velmi jim ztěžuje přístup k financování skrze tradiční úvěrové nástroje. Toto stanovisko může přispět k šíření obrazu družstev coby ziskových podniků, které vytvářejí hodnoty a bohatství jako tradiční společnosti. Rozdíl spočívá v tom, jak se bohatství rozděluje a jaká hodnota se vrací zpět do společnosti.

3.4 Družstva mají dlouhodobý cíl spočívající v dosažení hospodářské a sociální udržitelnosti pomocí zlepšování postavení lidí, předvídání změn a optimalizace využívání zdrojů. Jejich zisky nejsou využívány k co největšímu odměňování kapitálu, ale k rozložení užitku směrem k udržitelným investicím. Během růstových cyklů bývají zisky v ziskově orientovaných podnicích rozdělovány formou velmi štědrých dividend nebo bonusů. Naproti tomu v družstvech se zisky šetří pro budoucí slabší cykly.

3.5 Flexibilita, přizpůsobivost a kreativita družstevní metody umožnila družstvům působit ve všech odvětvích hospodářství a přizpůsobovat se novým hospodářským a společenským potřebám. Vyznačují se různou velikostí a typologií. Průmyslová družstva, která jsou většinou družstvy zaměstnanců, jsou méně známá. Působí především ve výrobě, ve stavebnictví nebo ve sféře odborných, vědeckých a technických činností. Průmyslová družstva jsou činná v tradičních i nově vznikajících průmyslových odvětvích. Družstva jsou činná též ve vzdělávání, zdravotnictví, službách, zemědělsko-potravinářském odvětví, financích atd., ale také v průlomových odvětvích, jako je IT, vývoj softwaru, umělá inteligence a biomedicína.

3.6 Družstva ze své podstaty usilují o rovné možnosti všech členů a rovnost je cílem i měřítkem jejich úspěchu. Prokazují vědomé úsilí a odhodlání uplatňovat tyto hodnoty také na pracovišti. Například v zaměstnaneckých družstvech vede zapojení pracovníků do kontroly a řízení podniků ke zvýšení spokojenosti pracovníků, jejich kvalifikace a produktivity. Pro družstva je klíčové zapracovat sociální podmínky do postupů zadávání veřejných zakázek, neboť se tím vedle hospodářské výkonnosti uznává a cení též jejich společenské poslání.

3.7 V posledních čtyřech letech zanikl v EU téměř milion pracovních míst ve výrobě ([3]), družstva by tedy měla být podporována jako jeden ze způsobů, jak čelit deindustrializaci, pomoci tomuto odvětví při zajišťování řádné a spravedlivé souběžné transformace a chránit a vytvářet kvalitní pracovní místa. V tomto smyslu je prioritou reindustrializace Evropy.

3.8 Sociální družstva hrají důležitou roli v restrukturalizačním procesu a patří k hybným silám sociálních inovací. Sociální družstva pro pracovní integraci mají klíčovou úlohu při zapojování nejvíce vyloučených pracovníků do trhu práce prostřednictvím účinné a vhodné odborné přípravy. V některých zemích, například v Bulharsku, jsou sociální družstva významnými zaměstnavateli osob se zdravotním postižením.

3.9 Průmyslová družstva musí plnit požadavky na podávání zpráv o emisích uhlíku stejně jako každý jiný podnik, dnešní rámce pro podávání zpráv ovšem často nepočítají s jejich specifickými formami řízení ani sociálními cíli. Proto by systémy vykazování měly být upraveny tak, aby více odpovídaly specifickým rysům družstevního modelu a jeho přínosům k udržitelnosti.

3.10 Mnohá družstva se podílejí na digitální a ekologické transformaci nebo stojí v jejím čele, a to i ve vyspělých odvětvích, jako je výzkum věnovaný výrobě energie z vodíku – v této oblasti se například v Itálii družstvo, které vzniklo jako nová společnost založená univerzitními výzkumnými pracovníky, stalo referenčním bodem pro inovace v oblasti energetiky. V Katalánsku má družstvo pro obnovitelné zdroje energie téměř 86 000 členů a vyrábí 71,11 GWh/rok.

([3]) https://www.etuc.org/en/pressrelease/eu-loses-almost-million-manufacturing-jobs-just-4-years.

3.11 Družstevní model se ukázal jako účinný a zajímavý i v oblasti hospodaření s vodou s funkcemi obecného zájmu. Vyplynulo to z práce Aliance komunitních vodohospodářských služeb v Evropě (ACOWAS-EU), která byla založena během období pro konzultace týkající se přepracovaného znění směrnice EU o pitné vodě z roku 2020. Činnost této aliance vrhla nové světlo na místní komunitní zásobování pitnou vodou prostřednictvím družstev.

3.12 Například vodohospodářská družstva jsou řízena a vlastněna místními komunitami, a přestože zajímavé zkušenosti s nimi mají v Rakousku, Dánsku, Finsku, Španělsku nebo Irsku, mnoho se o nich neví a jsou jen málo předmětem zkoumání.

3.13 Zatímco v Evropě v současné době probíhá výrazná transformace energetického systému přechodem od centralizované k decentralizované výrobě, v odvětví elektřiny z obnovitelných zdrojů je velká část společenství pro obnovitelné zdroje spravována družstevní formou. Energetická družstva mohou dodávat energii z obnovitelných zdrojů za nižší cenu. Pokud se tento model prosadí, mohl by být evropský průmysl konkurenceschopnější díky nižším nákladům na energii pro podniky a transformace na ekologické hospodářství by mohla být rychlejší.

3.14 Družstevní banky hrají zásadní úlohu při posilování evropských regionálních ekonomik, zkvalitňování jejích finančních a kapitálových trhů, upevňování její strategické autonomie v celosvětovém měřítku a financování udržitelné a spravedlivé transformace Evropy.

3.15 Existují také družstva, která sdružují společnosti a organizace se společnými cíli do specializovaných klastrů, aby maximalizovala spolupráci, inovace a sociálně-environmentální dopad. Každý družstevní klastr se věnuje určitému odvětví a podporuje svá členská družstva při usnadňování přístupu k jejich produktům nebo zlepšování jejich postupů řízení.

3.16 Družstva slouží jako klíčový mechanismus pro řešení selhání trhu tím, že upřednostňují kolektivní rozhodování a spravedlivé rozdělování zdrojů, čímž zajišťují, že základní zboží a služby zůstanou dostupné i přes hospodářský pokles. Posilují postavení pracovníků a stabilizují zaměstnanost v nestabilních odvětvích. Tím, že družstva reinvestují zisky a zaměřují se na dlouhodobou udržitelnost spíše než na krátkodobé výnosy pro akcionáře, vytvářejí odolnost na nestabilních trzích.

3.17 V posledních letech se družstevní modely stále více využívají ve startupech, protože sdílené vlastnictví podporuje otevřené inovace a spravedlivé rozdělení zisku. Tyto moderní družstevní startupy využívají digitální nástroje k decentralizaci rozhodování, díky čemuž jsou přizpůsobivé a konkurenceschopné v nově vznikajících odvětvích. Princip vzájemné spolupráce umožňuje družstvům spolupracovat na společných projektech, sdílet je, dosahovat úspor z rozsahu a vyměňovat si znalosti. V kombinaci s digitálními nástroji jim tím vzniká zásadní konkurenční výhoda.

4. **Přispění družstev ke sdílené prosperitě a k inkluzivní průmyslové konkurenceschopnosti EU**

4.1 Jedním z nejzajímavějších a nejúspěšnějších postupů restrukturalizace průmyslu a zachování pracovních míst je odkup podniku pracovníky („workers buyout“ – WBO) neboli převod podniku na zaměstnance v rámci družstevního modelu.

4.2 Odkup podniku pracovníky zahrnuje proces restrukturalizace, při kterém zaměstnanci kupují většinu vlastnických podílů nebo všechny vlastnické podíly ve své společnosti a stávají se tak v podstatě jejími spolumajiteli. Nejčastěji se tak děje ve snaze zachránit své podniky před uzavřením a zachovat pracovní místa.

4.3 Odkup podniku pracovníky může také sloužit jako nástroj pro řešení problémů spojených s transformací a nástupnictvím ve „zdravých“ podnicích, obvykle rodinných malých a středních podnicích. K tomu dochází především ve Francii, kde „důvody pro odkup podniku pracovníky nemusí nutně souviset – a dokonce lze říci, že jen zřídka souvisejí – s nedostatečnou hospodářskou výkonností“. Průzkum ([4]) také uvádí, že to „může být způsobeno důchodovým věkem (majitelů) nebo ochotou zabývat se kariérní změnou“.

([4]) https://www.fi-compass.eu/esfplus/workers-buyout.

4.4 Navzdory pozitivnímu socioekonomickému dopadu odkupu podniku pracovníky na záchranu pracovních míst, know-how/dovedností a příjmů v Evropě je třeba zdůraznit významné překážky, které mu brání: nedostatky v právní úpravě, nedostatek vhodných právních a podpůrných opatření, mechanismy financování, neexistence modelu odkupu podniku pracovníky s pákovým efektem, omezený zájem komerčních bank, nedostatečné povědomí o družstevním modelu mezi odborníky zabývajícími se likvidací a převody. Družstevní federace však poskytují technickou pomoc, včetně poradenských služeb, školení pro budoucí vlastníky z řad zaměstnanců a finančních nástrojů, a hrají klíčovou úlohu, pokud jde o zaručení úspěchu odkupu podniku pracovníky a omezování rizik pro pracovníky. Členské státy by měly více využívat granty ESF+ na podporu poradenských služeb a technické pomoci v souvislosti s odkupem podniku pracovníky.

4.5 Měla by být zavedena další opatření na podporu odkupu podniku pracovníky: přímé finanční mechanismy pomáhající pracovníkům investovat do podniků v krizi nebo bez nástupců; schopnost družstevních federací zvýšit intervence do vlastního kapitálu a kvazivlastního kapitálu a vytvořit specifické záruky; finanční intervence regionálních orgánů doplňující kapitál pracovníků a finanční intervence družstev; daňové pobídky k odkupu podniku pracovníky; preferenční práva pro pracovníky, aby jim byly poskytnuty nejlepší podmínky pro nabídku na převzetí podniku, kterému hrozí uzavření.

5. **Dopad na pracovní místa, vzdělávání, dovednosti, transformaci a technologie**

5.1 Družstevní podnikání vytváří více pracovních míst než tradiční podnikání. Například ve Španělsku více než polovina (53,6 %) z 3 207 580 společností nemá žádné zaměstnance. Mezi družstvy tento podíl naopak dosahuje pouze 21,2 % (týká se zejména stavebnictví a obchodu). Dále pak má 35,55 % družstev jednoho až dva zaměstnance, což je více než 27,99 % u tradičních podniků, zatímco dalších 19,08 % zaměstnává tři až pět zaměstnanců, zatímco u ostatních podniků je to 9,65 % ([5]). Ačkoli tato čísla se v jednotlivých zemích liší, jsou známkou obecné tendence k většímu důrazu na tvorbu a udržení pracovních míst u družstevního modelu.

5.2 Draghiho zpráva o konkurenceschopnosti uznává, že je třeba odstranit problém nedostatku kvalifikovaných pracovníků ve strategických odvětvích. Družstevní zásada „vzdělávání, odborná příprava a informovanost“ apeluje na družstva, aby svým členům a zaměstnancům poskytovala vzdělávání a odbornou přípravu. Vyznačují se celoživotním učením, což pracovníkům umožňuje pružně reagovat na změny.

5.3 Mezinárodní družstevní svaz ve svých družstevních zásadách definuje péči o komunitu jako jednu z hlavních hodnot, kterými se řídí existence a fungování družstev: „Družstva pracují na udržitelném rozvoji svých komunit prostřednictvím politik schválených svými členy“. Družstva proto mají jedinečnou pozici pro podporu místního rozvoje a trojí transformace (ekologické, digitální a oběhové), protože jejich komunitně orientovaný a udržitelný přístup k podnikání je v souladu se zásadami oběhového hospodářství.

5.4 Průmyslová družstva mají potenciál podpořit rozvoj komunitního hospodářství, a přispět tak k rozvoji celounijních čistých a inkluzivních odvětví zdola nahoru. Vyzýváme tudíž orgány a instituce EU, aby plně uznaly úlohu, kterou mohou družstva sehrát v realizaci iniciativ spadajících pod novou Dohodu o čistém průmyslu.

5.5 S rostoucím významem umělé inteligence a strojového učení v průmyslu má zásadní a strategický význam přístup k datům, jejich ukládání a správa. Z tohoto důvodu budou družstva založená na datech stále důležitější při řízení průmyslových transformací. Založení družstev pro správu a výměnu údajů by sloužilo zájmům lidí (pracovníků, spotřebitelů, podnikatelů) a malých a středních podniků, kteří by sami nebyli schopni přistupovat k velkému množství údajů nebo je zpracovávat.

5.6 Družstva se skutečně zdají být obzvláště vhodná pro správu činností zprostředkování a výměny a sdílení dat mezi podniky. Zejména družstevní forma totiž umožňuje, aby se v oblasti správy údajů shodovaly zájmy subjektů údajů a držitele údajů majícího podobu družstva, jejž v tomto případě vlastní samy subjekty údajů, a mohla by zajistit sdílenou správu ze strany občanů, podniků a podnikatelů.

([5]) Situación del Cooperativismo en España en 2023.

5.7 Průmyslová družstva mohou využít svých místních vztahů k zapojení do průmyslové symbiózy, kdy odpad nebo vedlejší produkty jednoho průmyslového odvětví nebo průmyslového družstva mohou sloužit jako výrobní vstupy pro jiné. To přispívá k účinnému využívání zdrojů, snižování množství odpadu a úsporám energie, vody a materiálu. Na podporu průmyslových družstev při zavádění těchto postupů by orgány a instituce EU a členských států měly zvážit konkrétní politické iniciativy: daňové pobídky na místní nebo obecní úrovni, daňové úlevy pro nově založená družstva, dotace, granty nebo jiné nízkoúročené financování, podporu regionálních platforem pro sdílení znalostí, jakož i obecní a regionální investice do infrastruktury (jako sdílené průmyslové parky, ekologické průmyslové zóny, místa pro zpracování/recyklaci odpadu, centra reverzní logistiky atd.).

5.8 Průmyslová družstva mohou hrát specifickou úlohu v regionálním rozvoji tím, že budou podporovat inkluzivní hospodářský růst. Jejich demokratické řízení zajišťuje, že zisky jsou znovu investovány v daném místě, což posiluje regionální ekonomiku, sociální soudržnost a zaměstnanost. Tím, že družstva upřednostňují dlouhodobou udržitelnost, podporují odolnost místních průmyslových odvětví a stimulují místní a regionální inovace v průmyslu. To by se mělo odrazit v politikách EU, včetně fondů na podporu soudržnosti, uzpůsobeného financování a místních a regionálních pobídek, což přispěje k regionálnímu a místnímu růstu, zaměstnanosti a rozvoji.

5.9 Mezi problémy, které uvádějí samotná družstva, patří nedostatek znalostí o družstvech. Vyzýváme instituce EU, včetně Evropského výboru regionů, i vnitrostátní aktéry, aby prioritně začlenili vzdělávání o družstevním modelu do obchodního vzdělávání a zajistili, aby se učňovská, studující i širší mládež seznámila se zásadami a fungováním družstev. Systematičtěji je zde třeba využívat zejména program Erasmus+. Program Erasmus+ by měl podporovat odborné vzdělávání a přípravu (OVP) na téma družstevního obchodního modelu. Mohly by sem patřit specializované stáže a možnosti mobility mezi družstevními podniky v celé EU.

5.10 Zvláštní pozornost by měla být věnována rozvoji znalostí o družstvech v terciárním vzdělávání, aby se studenti mohli informovaně rozhodnout pro družstevní podnikání jako kariérní volbu. Je třeba se více zaměřit na propagaci družstevního modelu mezi startupy a mladými podnikateli. Družstevní model by měl být podporován v budoucí strategii EU pro startupy a scaleupy.

5.11 Vzdělávání v oblasti družstevního podnikání by mělo být začleněno do vzdělávacích aktivit celostátních a místních organizací na podporu podnikání, aby se zvýšila atraktivita tohoto odvětví z hlediska rozvoje podnikání. Důležité je také šíření informací mezi širokou veřejností a v soukromém sektoru (banky, finanční instituce, ale též veřejná správa), jakož i v rámci průmyslových/podnikatelských sdružení.

V Bruselu dne 3. prosince 2025.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Séamus BOLAND